

В. І. ТЮТЮГІН, О. Д. КОМАРОВ, М. А. РУБАЩЕНКО

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО
УКРАЇНИ**
Особлива частина

**Посібник
для підготовки до іспитів**

Харків
«Право»
2017

УДК 343.2/7(477)(075)
ББК 67.9(4УКР)308я7
Т98

Тютюгін В. І.

Т98 Кримінальне право України. Особлива частина : посіб. для підготовки до іспитів / В. І. Тютюгін, О. Д. Комаров, М. А. Рубашенко. – 2-ге вид., переробл. та доп. – Харків : Право, 2017. – 160 с.

ISBN 978-966-937-119-5

Посібник підготовлений відповідно до навчальної програми курсу з кримінального права України (Загальна та Особлива частини) з урахуванням змін та доповнень, внесених до КК України станом на 1 січня 2017 року. У ньому надаються стислі відповіді на питання, які виносяться на курсові та державний іспити з цієї дисципліни; окремо подаються переліки екзаменаційних питань залежно від форм навчання та атестації; у підрядкових примітках (виносках) до окремих статей КК наводяться посилання на відповідні постанови пленумів Верховного Суду України та Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ; запропоновано перелік навчальної та монографічної літератури для самостійної підготовки студентів до іспиту.

Призначений для студентів (слухачів, курсантів) юридичних навчальних закладів та юридичних факультетів усіх форм навчання. Може бути корисним абітурієнтам, аспірантам, науковим та практичним працівникам.

УДК 343.2/7(477)(075)
ББК 67.9(4УКР)308я7

ISBN 978-966-937-119-5

© Тютюгін В. І., Комаров О. Д.,
Рубашенко М. А., 2017
© Видавництво «Право», 2017

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень	10
Передмова	11

Особлива частина: питання та відповіді

1. Поняття і система Особливої частини кримінального права України	13
2. Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 КК)	14
3. Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК).....	15
4. Державна зрада (ст. 111 КК).....	16
5. Посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК).....	16
6. Диверсія (ст. 113 КК)	17
7. Відмежування диверсії (ст. 113 КК) від умисного знищення або пошкодження майна (ст. 194 КК) та терористичного акту (ст. 258 КК)	18
8. Шпигунство (ст. 114 КК).....	19
9. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду та шпигунство (ч. 2 ст. 111, ч. 2 ст. 114 КК)	20
10. Поняття, ознаки та види вбивства	21
11. Умисне вбивство (ч. 1 ст. 115 КК)	22
12. Умисне вбивство за обтяжуючих обставин (ч. 2 ст. 115 КК).....	22
13. Умисне вбивство за пом'якшуючих обставин (статті 116–118 КК) ...	26
14. Вбивство через необережність (ст. 119 КК)	28
15. Доведення до самогубства (ст. 120 КК)	28
16. Поняття, загальні ознаки та види тілесних ушкоджень	29
17. Умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121 КК).....	31
18. Відмінність тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого (ч. 2 ст. 121 КК), від умисного вбивства (ст. 115 КК) та вбивства через необережність (ст. 119 КК).....	32
19. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 122 КК).....	33
20. Умисне легке тілесне ушкодження, його види (ст. 125 КК).....	34

21. Тілесні ушкодження, спричинені за пом'якшуючих обставин (статті 123 і 124 КК).....	34
22. Побої і мордування (ст. 126 КК) та їх відмінність від тілесних ушкоджень	35
23. Катування (ст. 127 КК).....	36
24. Погроза вбивством (ст. 129 КК) та її відмежування від готування до вбивства і замаху на вбивство.....	37
25. Зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 130 КК)	38
26. Незаконне проведення аборту (ст. 134 КК)	39
27. Залишення в небезпеці (ст. 135 КК)	40
28. Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (ст. 136 КК), та його відмежування від залишення в небезпеці (ст. 135 КК)	41
29. Відмежування ненадання допомоги хворому медичним працівником (ст. 139 КК) від неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 КК).....	43
30. Незаконне проведення дослідів над людиною (ст. 142 КК).....	44
31. Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини (ст. 143 КК).....	44
32. Незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК)....	45
33. Захоплення заручників (ст. 147 КК)	46
34. Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини (ст. 149 КК)	47
35. Згвалтування (ст. 152 КК).....	49
36. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки згвалтування (частини 2–4 ст. 152 КК).....	50
37. Відмежування розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК) від статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості (ст. 155 КК)	51
38. Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками (ст. 161 КК)	52
39. Грубе порушення законодавства про працю (ст. 172 КК)	53
40. Невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат (ст. 175 КК).....	54
41. Поняття і система злочинів проти власності (статті 185–198 КК).....	55
42. Предмет злочинів проти власності.....	56

43. Крадіжка (ст. 185 КК)	57
44. Грабіж (ст. 186 КК) та його відмежування від крадіжки (ст. 185 КК)	58
45. Розбій (ст. 187 КК) та його відмежування від «насилницького» грабежу (ч. 2 ст. 186 КК)	60
46. Вимагання (ст. 189 КК) та його відмежування від розбою (ст. 187 КК)	62
47. Шахрайство (ст. 190 КК) та його відмежування від крадіжки (ст. 185 КК) та грабежу (ст. 186 КК).....	64
48. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК). Відмежування привласнення чи розтрата чужого майна від крадіжки (ст. 185 КК).....	65
49. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки викрадення чужого майна	67
50. Заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ст. 192 КК) та його відмежування від шахрайства (ст. 190 КК)	69
51. Незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї (ст. 193 КК)	70
52. Умисне знищення або пошкодження майна (ст. 194 КК)	71
53. Погроза знищення майна (ст. 195 КК)	72
54. Необережне знищення або пошкодження майна (ст. 196 КК)	73
55. Порушення обов'язків щодо охорони майна (ст. 197 КК)	74
56. Придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 198 КК).....	75
57. Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів (ст. 199 КК)	76
58. Контрабанда (ст. 201 КК)	77
59. Фіктивне підприємництво (ст. 205 КК).....	78
60. Протидія законній господарській діяльності (ст. 206 КК)	79
61. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК)	81
62. Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК)	82

63. Шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК) та його відмежування від шахрайства (ст. 190 КК)	84
64. Розголошення комерційної або банківської таємниці (ст. 232 КК)	85
65. Створення злочинної організації (ст. 255 КК).....	86
66. Бандитизм (ст. 257 КК) та його відмінність від розбою (ст. 187 КК)	87
67. Терористичний акт (ст. 258 КК).....	90
68. Звільнення від кримінальної відповідальності за створення терористичної групи чи терористичної організації (ч. 2 ст. 258 ³ КК)	91
69. Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (ст. 259 КК)	92
70. Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 262 КК)	92
71. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК).....	94
72. Порушення вимог законодавства про охорону праці (ст. 271 КК)	95
73. Порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту (ст. 276 КК)	96
74. Пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (ст. 277 КК)	97
75. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК)	98
76. Випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації (ст. 287 КК).....	99
77. Незаконне заволодіння транспортним засобом (ст. 289 КК) та його відмежування від злочинів проти власності	100
78. Групове порушення громадського порядку (ст. 293 КК) та його відмежування від хуліганства (ст. 296 КК).....	102
79. Масові заворушення (ст. 294 КК)	103
80. Хуліганство (ст. 296 КК).....	103
81. Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 304 КК).....	105
82. Предмет злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (статті 305–312, 314–316, 320 КК).....	106

83.	Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ч. 4 ст. 307, ч. 4 ст. 309, ч. 4 ст. 311 КК)	107
84.	Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307 КК)	109
85.	Розголошення державної таємниці (ст. 328 КК)	110
86.	Втрата документів, що містять державну таємницю (ст. 329 КК) та її відмежування від розголошення державної таємниці (ст. 328 КК)	111
87.	Передача або збирання відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни (ст. 330 КК)	112
88.	Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ст. 342 КК)	113
89.	Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст. 348 КК) та його відмежування від умисного вбивства у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку (п. 8 ч. 2 ст. 115 КК)	114
90.	Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи (ст. 353 КК)	115
91.	Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань (ст. 355 КК) та його відмежування від вимагання (ст. 189 КК)	116
92.	Самоправство (ст. 356 КК)	117
93.	Поняття та ознаки офіційного документа як предмета злочину (примітка до ст. 358 КК)	118
94.	Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів (ст. 358 КК)	119
95.	Поняття службової особи та її види за кримінальним правом України (частини 3 і 4 ст. 18, пункти 2 і 3 примітки до ст. 364 КК)	121

96. Суб'єкт злочинів, вчинених у сфері професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.....	122
97. Неправомірна вигода як предмет злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (примітка до ст. 364 ¹ КК).....	123
98. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК) та його відмежування від заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем (ч. 2 ст. 191 КК)	124
99. Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (ст. 365 КК)	126
100. Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365 ² КК).....	128
101. Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК).....	129
102. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК) та його відмежування від підкупу працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК)	130
103. Незаконне збагачення (ст. 368 ² КК).....	132
104. Службове підроблення (ст. 366 КК)	133
105. Службова недбалість (ст. 367 КК) та її відмежування від зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК)	134
106. Поняття та ознаки одержання неправомірної вигоди, поєднаного з вимаганням (ч. 4 ст. 354, ч. 3 ст. 368, ч. 4 ст. 368 ³ , ч. 4 ст. 368 ⁴ , ч. 3 ст. 369 ² КК)	136
107. Звільнення від кримінальної відповідальності за пропозицію, обіцянку або надання неправомірної вигоди працівникові підприємства, установи чи організації, службовій особі або особі, яка надає публічні послуги (ч. 5 ст. 354 КК)	137
108. Відмежування завідомо незаконного затримання, приводу, домашнього арешту або тримання під вартою (ст. 371 КК) від суміжних злочинів	138
109. Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372 КК).....	139
110. Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ст. 375 КК)	140

111. Посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (ст. 379 КК)	141
112. Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину (ст. 383 КК).....	141
113. Завідомо неправдиве показання (ст. 384 КК) та його відмежування від завідомо неправдивого повідомлення про вчинення злочину (ст. 383 КК).....	142
114. Дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань (ст. 392 КК) та його відмежування від злісної непокори вимогам адміністрації установи виконання покарань (ст. 391 КК)	144
115. Суб'єкт злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів) (ст. 401 КК)	145
116. Пропаганда війни (ст. 436 КК).....	146
117. Посягання на життя представника іноземної держави (ст. 443 КК)	147
118. Найманство (ст. 447 КК).....	148
Література для самостійної підготовки	150

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВВСУ	– Вісник Верховного Суду України
ВРУ	– Верховна Рада України
ВССУ	– Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
ВСУ	– Верховний Суд України
ГК	– Господарський кодекс України
ЗП	– Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з кримінальних справ (1973–2011 роки) / упоряд.: Ю. М. Грошевий, О. В. Капліна, В. І. Тютюгін. Х.: Право, 2011
ЗСУ	– Збройні Сили України
КВК	– Кримінально-виконавчий кодекс України
КЗпП	– Кодекс законів про працю України
КК	– Кримінальний кодекс України
КМУ	– Кабінет Міністрів України
КПК	– Кримінальний процесуальний кодекс України
КУпАП	– Кодекс України про адміністративні правопорушення
МК	– Митний кодекс України
МОЗ	– Міністерство охорони здоров'я
напр.	– наприклад
н.м.д.г.	– неоподатковуваний мінімум доходів громадян
ПдК	– Податковий кодекс України
пит.	– питання
пп.	– пункти
ППВССУ	– Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ
ППВСУ	– Постанова Пленуму Верховного Суду України
РКСУ	– Рішення Конституційного Суду України
СБУ	– Служба безпеки України
СК	– Сімейний кодекс України
ЮВУ	– Юридичний вісник України

ПЕРЕДМОВА

Кримінальне право України є однією із фундаментальних навчальних дисциплін при підготовці фахівців за спеціальністю «Право», метою якої є засвоєння студентами юридичних навчальних закладів основних положень про злочин та відповідальність за нього.

На сучасному етапі найважливішою формою оцінювання рівня підготовки студентів з будь-якої навчальної дисципліни, в тому числі і з кримінального права, виступає такий підсумковий контроль знань, як іспит, який вимагає від студента лаконічно, логічно, обґрунтовано, послідовно та в систематизованій формі за короткий час показати всебічне і повне знання програмного курсу за переліком заздалегідь визначених питань, які виносяться на іспит.

При підготовці до такої форми оцінювання знань студент повинен опрацювати велику кількість навчального, нормативного матеріалу та матеріалів практики застосування закону про кримінальну відповідальність, внаслідок чого значний обсяг часу витрачається не на засвоєння основних положень навчальної дисципліни, а на технічну обробку літератури, визначення обсягу матеріалу і послідовності його вивчення та викладення при наданні відповідей на програмні питання під час іспиту. Як наслідок, відповіді студентів часто мають безсистемний та непослідовний характер, перевантажені зайвою інформацією тощо.

Запропонований посібник має на меті надати комплекс послідовно та системно викладених основних теоретичних і практичних положень кримінального права України в стислій, узагальненій формі, акцентуючи увагу на основних нормативних та доктринальних положеннях, які вивчаються при засвоєнні зазначеної навчальної дисципліни. Використання посібника насамперед сприятиме полегшенню підготовки студентів до іспиту – дозволить систематизувати їхні знання та визначити основний зміст і приблизний обсяг відповіді на питання та в кінцевому результаті – забезпечить підвищення рівня їхньої професійної підготовки.

Посібник підготовлено відповідно до навчальної програми курсу «Кримінальне право України. Загальна частина та Особлива частина», що ви-

кладається студентам (курсантам та слухачам) усіх форм навчання (денної, заочної та вечірньої). Зміст посібника визначено переліком зразкових питань, які включаються до екзаменаційних білетів. При цьому враховано перелік питань, які виносяться як на курсові, так і на державний іспити.

Використовуючи посібник, слід, однак, ураховувати, що він містить лише певний мінімальний (базисний) обсяг матеріалу із вказаної навчальної дисципліни і у цьому плані виступає лише своєрідним навчально-довідковим виданням, яке орієнтує читача і зосереджує його увагу на основних положеннях, які повинні бути ним вивчені та засвоєні при підготовці до іспиту з кримінального права і висвітлені під час його складання. Тому для того, щоб у повному обсязі опанувати матеріал навчальної дисципліни і при складанні іспиту виявити необхідний рівень знань та надати правильну, всебічну, глибоку, аргументовану, ґрунтовну і систематизовану відповідь на питання, що включені до екзаменаційних білетів, необхідно перш за все і в обов'язковому порядку звернутися до інших джерел: до закону про кримінальну відповідальність (Кримінальний кодекс України) та інших нормативно-правових актів, постанов Пленуму Верховного Суду України та Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, правових висновків Верховного Суду України, які згідно з ч. 1 ст. 458 КПК є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень і судів загальної юрисдикції, підручників, навчальних і навчально-методичних посібників, науково-практичних коментарів до закону про кримінальну відповідальність та спеціальної наукової літератури.

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА: питання та відповіді

1. Поняття і система Особливої частини кримінального права України

Особлива частина кримінального права (як галузі права) – система норм, у яких визначаються ознаки окремих злочинів, види та розміри покарань, які суд може призначити особам, визнаним винними у вчиненні злочину, а також умови звільнення від кримінальної відповідальності за окремі види злочинних діянь. Текстуально ці норми дістають своє вираження в Особливій частині КК.

Норми Особливої частини КК можна поділити на такі види: 1) *заборонні* – норми, у яких містяться визначення злочинів та наведені відповідні види покарань; 2) *роз'яснювальні* – у яких даються визначення окремих понять або розкривається зміст окремих ознак злочину (напр., п. 1 примітки до ст. 364 КК, ст. 401 КК та деякі ін.); 3) *заохочувальні* – у яких визначено передумови, підстави та умови спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності (напр., ч. 2 ст. 111 КК, ч. 2 ст. 255 КК та деякі ін.); 4) норми, якими *обмежується кримінальна відповідальність* стосовно певної категорії осіб (напр., ч. 2 ст. 385 КК та ч. 2 ст. 396 КК).

Загальна та Особлива частини є складовими одного і того самого нормативно-правового системного утворення – КК, і перебувають в органічній єдності та взаємодії. Разом із тим Особлива частина КК має свою *специфіку*: 1) у ній установлюється *вичерпний перелік злочинів*, за які передбачена кримінальна відповідальність, завдяки чому повною мірою реалізується принцип «немає злочину без вказівки на це в законі» (*nullum crimen sine lege*); 2) вона визначає *межі криміналізації* суспільно небезпечних діянь шляхом віднесення тих чи інших діянь до злочинних; 3) у ній проводиться *диференціація кримінальної відповідальності* залежно від ступеня суспільної небезпечності злочину.

Система Особливої частини КК. Норми Особливої частини згруповані у 20 розділів. Ця система в основному базується на осо-

Суб'єктивна сторона – *прямий умисел*. Обов'язковою ознакою диверсії є її *мета* – *ослаблення держави*. Мотиви можуть бути різними і на кваліфікацію не впливають.

Суб'єкт – фізична осудна особа, що досягла **14-річного** віку.

===== 7. Відмежування диверсії (ст. 113 КК) від умисного знищення або пошкодження майна (ст. 194 КК) та терористичного акту (ст. 258 КК)

Відмежування диверсії від умисного знищення або пошкодження **майна** здійснюється за такими ознаками:

1) за основним безпосереднім об'єктом: за ст. 194 КК об'єктом є відносини власності, а за ст. 113 КК – внутрішня безпека держави, її економічна основа як складові національної безпеки України;

2) за предметом злочину: за ст. 194 КК ним є будь-яке чуже майно; предметом диверсії також може бути майно, але тільки таке, яке володіє ознаками об'єктів, що мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, а крім нього – також й інші предмети – тварини, рослини тощо;

3) за об'єктивною стороною:

– за ст. 194 КК злочин полягає тільки в знищенні чи пошкодженні майна, в тому числі й загальнонебезпечним способом (ч. 2 ст. 194 КК), а за ст. 113 КК – виражається у вчиненні вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих не тільки на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, а й спрямованих на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю, а також дій, спрямованих на радіоактивне забруднення, масове отруєння, поширення епідемій, епізоотій чи епіфітотій;

– за ст. 195 КК – злочин із *матеріальним* складом, а за ст. 113 КК – з *усіченим*;

4) за метою: за ст. 194 КК мета не є обов'язковою ознакою складу, а за ст. 113 КК обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони є мета *ослаблення держави*.

Тяжке тілесне ушкодження, що призвело до неоправного знівечення обличчя, має місце тоді, коли:

ушкодження зазнало обличчя (а не інші частини тіла);

таке ушкодження має характер знівечення, тобто надає обличчю відразливого, потворного зовнішнього вигляду;

знівечення є *неоправним* (не може бути усунуте за допомогою звичайних методів лікування або може бути усунуте лише завдяки пластичній операції) та *не є тимчасовим*. Неоправність ушкодження встановлює судово-медична експертиза, а факт знівечення – суд.

Кваліфікуючі ознаки: ч. 2 ст. 121 КК – вчинення тяжкого тілесного ушкодження: 1) способом, що має характер особливого мучення; 2) групою осіб; 3) з метою залякування потерпілого чи інших осіб; 4) з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості; 5) на замовлення; 6) що спричинило смерть потерпілого.

==== 18. Відмінність тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого (ч. 2 ст. 121 КК), від умисного вбивства (ст. 115 КК) та вбивства через необережність (ст. 119 КК)

Відмінність цих злочинів здійснюється за такими ознаками:

1) **об'єктом**: за ч. 2 ст. 121 КК – здоров'я людини, а за статтями 115 і 119 КК – її життя;

2) **об'єктивною стороною**: у ч. 2 ст. 121 КК передбачено *злочин із похідними наслідками*, тобто з двома наслідками – основним (тяжке тілесне ушкодження) та похідним (смерть людини), причому похідний наслідок перебуває в причинному зв'язку з основним наслідком; злочини, передбачені статтями 115 і 119 КК характеризуються одним діянням, одним суспільно небезпечним наслідком та причинним зв'язком;

3) **суб'єктом злочину**: за статтями 115 і 121 КК – особа, яка досягла 14 років, а за ст. 119 КК – 16 років;

4) проте основна відмінність полягає **в суб'єктивній стороні** злочину:

ч. 3 ст. 135 КК – спричинення смерті потерпілого або інших тяжких наслідків.

===== **28. Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (ст. 136 КК), та його відмежування від залишення в небезпеці (ст. 135 КК)**

Безпосередній об'єкт: безпека життя і здоров'я людини. У ч. 3 ст. 3 Закону України «Про екстрену медичну допомогу» від 5 липня 2012 р. № 5081-VI передбачено загальний обов'язок кожного надавати невідкладну допомогу особам, які перебувають у загрозливому для їх життя та здоров'я стані або здійснити належне повідомлення про такий стан особи.

Об'єктивна сторона за ч. 1 та ч. 3 ст. 136 КК:

1) *бездіяльність* у вигляді: **а) ненадання допомоги** особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, викликаного стихійними силами природи, тваринами, джерелами підвищеної небезпеки, власною легковажною поведінкою, поведінкою інших осіб тощо, або **б) неповідомлення про такий стан** особи належним установам чи особам, тобто таким, які згідно із законодавством мають повноваження щодо надання допомоги в екстрених ситуаціях;

2) *наслідки* – тяжкі тілесні ушкодження (ч. 1) або смерть потерпілого (ч. 3);

3) *причинний зв'язок* між діянням і наслідками. Обов'язковою умовою відповідальності за ст. 136 КК є наявність у винного *можливості надати допомогу* чи *повідомити* належним установам (особам) про відповідний стан потерпілого.

Злочин із *матеріальним* складом і є *закінченим* з моменту настання наслідків у вигляді: **а)** заподіяння потерпілому тяжких тілесних ушкоджень (ч. 1 ст. 136 КК) або **б)** смерті потерпілого (ч. 3 ст. 136 КК).

Суб'єктивна сторона: за ч. 2 ст. 136 КК – *умисна*, а за частинами 1 і 3 ст. 136 КК – *умисна* або *змішана форма* вини.

Суб'єкт – загальний: особа, яка досягла **16-річного** віку та не була спеціально зобов'язана піклуватися про потерпілого і не ставила його у небезпечний для життя стан.